

LIGA ROMÂNĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINECĂ

Anul II. — No. 10.

9 Martie, 1897

FILO-ROMÂNUL DE GUBERNATIS

Contele Angelo de Gubernatis făcu capitalei, țării și poporului nostru o vizită. El voia săși vadă pe acest popor, despre care auzise și cetise, mai ales în timpurile din urmă, multe vești bune, dar de sigur și multe calomnii.

Primirea ce i s'a făcut acestui oaspe a fost pe cit de entuziastă, pe atât de caracteristică.

Mai venit-au și mai vin și alți străini iluștri să ne vadă și să ne cunoască. O țară politicește tinără deșteaptă tot deauna interes, și adese-ori simpatii, în Statele ajunse la vârsta bărbăției politice. Și toți străinii au găsit și găsesc aci o țară ospitalieră, un popor primitor, dar și sobru și înzestrat cu mul bun simț.

Dar tocmai din cauză că acesta e caracterul poporului nostru, rar s'au făcut unui vizitator străin *ovațiuni*.

Negreșit, fie-care om cult știe că d. de Gubernatis este o ilustrațiune a literaturii italiene contimporane, că a contribuit puternic la înavușirea literaturii orientaliste și că este unul dintre cei mai muncitori și productivi scriitori ai timpului în care trăim.

Insă cu tot respectul sincer și profund ce-l avem noi Românii din firea noastră pentru reprezentanții culturii în genere, credem a nu greși susținînd, că nu numai puternica individualitate literară a comitelui de Gubernatis a deșteptat simpatiile Ro-

mânilor și a servit drept mobil entuziastelor ovațiuni ce i s'au făcut, ci mai ales faptul, că tocmai un atît de celebru om de litere, un atît de ardent patriot italian este în acelaș timp și un devotat amic al poporului român, și în special al cauzei sale naționale.

Aveam cu toții sentimentul, că cel ce venise să ne cunoască țara și gradul nostru dedesvoltare, nu este un simplu curios, nu este numai un ilustru învățat străin, ci și *unul dintre distinșii amici și susținători ai drepturilor de existență a naționalității noastre.*

Inghesuși cum ne găsim între popoare, dintre cari multe nu vor tocmai binele nostru, propășirea și înălțarea noastră națională, noi Românii simțim și trebuie să înțelegem importanța de a avea amici sinceri, între cei ce luptă în primele rînduri pentru izbînda culturii asupra barbariei

Pe paginile istoriei noastre găsim însemnate acte de neperitoare glorie și mîndrie națională, dar mai ales lungi și înăbușitoare epoci de sbuciumări și suferințe.

Iar dacă înaintașii noștri au isbutit să ridice o parte a naționalității noastre din noaptea umilinții la lumina de viață dată-toare a civilizațiunii, noi bine știm, că pentru aceasta a lor mîntuitoare operă ei au căutat și au găsit înbărbătare și sprijin real la cîțiva din oamenii de frunte din țările apusene.

Edgar Quinet, Ubicini, Cavour, Veggezzi Ruscalla, ș. m. a. sunt înscrși și în a noastră istorie națională, și numele lor se aminteste cu respect și recunoștință, pentru că acești oameni luminați și generoși ne-au fost prieteni și apărători, au fost *filo-români*.

Dar barbaria ce ne ținea sub jugul ei de atunci, n'a dispărut cu totul, ea ne amenință încă, deși din alte părți și în alte forme,—ba o însemnată parte a naționalității noastre geme și astăzi direct sub violența ei

Dar tocmai pentru că ne dăm seamă despre această situație, și pentru că știm că promotorii culturii sunt distrugători ai

barbariei în toate formele ei, de aceea ținem atât de mult, mai ales la aceia dintre acești promotori, cari sunt direct amicii naționalității noastre.

Contele de Gubernatis a fost sărbătorit de noi, pentru că găsisse prilejul să înfiereze pe acei ce atentează la temelia naționalității noastre, și pentru că a intrat ast fel în rindurile tuturor Românilor ce luptă pentru triumful cauzei noastre naționale.

Cuvintele de încurajare ce ni s'au adresat în zilele din urmă, trebuie să ne îndemne, azi mai mult ca ori și când a câștiga din nou cauzei neamului nostru numeroși amici, sinceri și desinteresați, cum îi este nobilul Conte de Gubernatis.

D. D.

CHESTIUNEA FLAMANDA

Dăm cu deosebită plăcere loc în coloanele noastre acestui articol. scris pe seama revistei noastre de un fiu al bravului, popor flamand din Belgia: de d. Aug. de Vrenght. Articolul ne-a fost trimis în franțuzește.

În unul din numerele din urmă ale *Ligii Române* este vorba (1) despre manifestațiunea flamandă, care avu loc mai deunăzi în unul din suburbiile capitalei Bruxela. În legătură cu aceasta, nu se vor ceti fără interes următoarele note, în cari ne vom încerca să caracterizăm, cât se va putea de scurt, lupta de rase din Belgia.

Românii, cari urmăresc cu un interes pasionat lupta eroică pe care o duc frații lor oprimați în Transilvania în contra tiraniei maghiare, nu vor putea rămânea indiferenți în fața opintirilor ce le face un popor care vrea să existe el însuș, care vrea să facă a se respecta ceea ce este mai sfânt pentru el: limba sa națională.

I

Belgia este locuită de două rase de

origină cu desăvârșire diferentă. Valonii, situați în provinciile meridionale, vorbesc acelaș dialect ca locuitorii din Nordul Franții și folosesc limba franceză ca limbă literară; în Nordul regatului se vorbește un idiom germanic: limba flamandă sau neerlandeză, care este de asemenea și limba Olandii, și care, sub numele de limbă germană de jos, se întinde, cu ușoare modifițiuni, de-a lungul țărmurilor Mării de Nord și ai Mării Baltice.

Linia de separațiune între aceste două teritorii lingvistice este bine trasă. Aceasta este o linie aproape dreaptă, coincidind aproape cu limita meridională a celor două Flandre și a Provinciței de Limburg, și străbătând, de la Apus la Răsărit, provincia centrală din Brabant. Belgia nu are insule lingvistice (enclave). Fie-care naționalitate ocupă un teritor compact, pe care, de secole, nimic nu l'a putut înpeștrita. Abia capitala s'ar putea considera ca un teritor mixt, din cauza marelui număr de Valoni cari locuiesc în cartierele aristocratice ale ora-

(1) Vezi *Liga Română* No. 8, pag. 125.

șului de sus. Cartierele locuite de popor sunt cu totul flamande. Dintre celelalte trei orașe mari, Anvers și Gand sunt flamande, Liège este valon.

Belgia flamandă datorește prosperitatea ei agriculturii și industriei sale textile. Valonia posedă bogății minerale considerabile și o industrie metalurgică de o rară activitate. Numărul Flamanzilor întrece cu cîte-va sute de mii pe acel al Valonilor. Cum însă statisticele nu înregistrează decît numărul persoanelor cari vorbesc una, două sau trei limbi, este foarte greu a determina în mod sigur forța numerică a celor două rase. Deaminteri e suficient să cunoști cîte-va cuvinte franceze, ca statisticele oficiale să te înregistreze între bilingi. Dealtcum nimeni nu trage la îndoială că Flamanzii ar forma majoritatea populațiunii în Belgia.

II

În secolele trecute, Belgia feudală cuprindea mai multe State mici, dintre cari cele mai importante erau Flandra, Brabantul și principatul de Liège. Fie-care din aceste unități politice forma un teritor biling. Ast-fel poporul belgian se deprinsese curînd cu o toleranță reciprocă. Egalitatea deplină a limbelor, respectul absolut ce-l avea fie-care rassă pentru drepturile celeialalte, a fost totdeauna o lege sacră pentru guvernării acestor timpuri trecute. Nici-odată Flamanzii și Valonii nu s'au ridicat, ca naționalități, unii în contra altora pe vre-un cîmp de bătălie, nici-odată nu s'a pomenit ca unul dintre cele două popoare să fie încercat a oprima pe celalalt, sau a-i impune limba sa și supremația sa.

Această prețioasă tradițiune de toleranță și de justiție, ale cărei rădăcini sunt adîncite în secolele îndepărtate ale istoriei noastre, în întreg trecutul vieții noastre sociale și politice, — cum de s'a pierdut ea?

Nu vom vorbi despre consecințele ce le avu pentru soarta limbii flamande reu-

nirea provinciilor belgiene sub scepstrul Casei franceze de Bourgoigne; nu vom vorbi nici despre modurile mai mult sau mai puțin directe în cari dominațiunile străine, ce au urmat, favorizară limba franceză în această țară. Vom aminti numai, că la începutul acestui secol, Belgia, anexată de Republică, era o țară franceză, unde administrațiunea ignora, pe cît se putea face, existența chiar a limbii flamande.

Dacă situațiunea ar fi durat, limba flamandă ar fi căzut la nivelul unui dialect incult, alungat din școală, din literatură, din administrațiune, și chiar din justiție, — ea ar fi ajuns să fie un idiom confinat din ce în ce mai mult în straturile inferioare ale populațiunii și ar fi trebuit să cedeze terenul, în clasele avute și la locuitorii orașelor, limbii franceze limbii oficiale și culte. Aceasta s'a și întîmplat în părțile Flandrei pe cari le-a reținut Franța și anume în cantoanele flamande ce se întind între Dünkirsch și Lille.

Evenimentele de la 1814—1815 au oprit în Belgia această operă nefastă. Congresul de la Viena, creînd regatul Țărilor de Jos, a salvat naționalitatea flamandă de o ruină ce părea sigură.

În Olanda, limba neerlandeză se ridicase, în curs de secole de independență și prosperitate, la un înalt grad de perfecțiune. Ea era vehicolul gîndirii unui popor luminat, ea avea o literatură înfloritoare, ea era limba legislațiunii, a administrațiunii și științii. În acea epocă, limba flamandă nu se deosebea de cea olandeză decît prin foarte superficiale divergențe de ortografie. Se părea deci că opera de franțuzire era nulă, cu atît mai virtos că Valonii nu formau decît a patra parte din populațiunea totală a noului regat.

Din nefericire, tînărul Stat purta în lăuntru său doi germenii mortali: nemulțumirea părți valone, ale cărui simpatii erau pentru Franța, și surda ostilitate care făcea imposibilă ori-ce

apropiere cordială între Flamanzii catolici și între Olandezi cari, în marea lor majoritate, erau protestanți. Flamanzii și Olandezii sunt frați, după limbă și naționalitate, dar ei erau separați prin abisul, pe care-l săpaseră secole de luptă și de neîncredere între campionii libertății religioase și între

cei ce apărau supremația intactă a papalității romane.

Aceste cauze urziră revoluțiunea de la 1830.

(Va urma)

Aug. de Vrenght.
(Wavre, Belgia)

FILOSOFIA LUI PLATON

(Resumat din cursul de «ISTORIA FILOSOFII ANTICE» ținut de d-nul C. Rădulescu Motru.)

II. Problema științii.

(Urmare)

Critica îndreptată de Socrate contra scepticismului filosofilor sofști fu continuată cu mai mult talent încă de Platon, discipolul său.

Adevărul nu poate fi bazat pe datele simțurilor, căci aceste date se contrazic între dinsele și sunt în ori-ce caz variabile după temperamentul și condițiunile în care să găsește individul: de la acest postulat pe care Socrate l'a presupus în toată filosofia sa, nu se depărtează nici Platon. Adevărul nu poate fi decît unul și acelaș, invariabil și independent de ori-ce fluctuațiune subiectivă a individului, etern ca și însăș ființa lucrurilor despre care el ne dă imagina. De ce însă aceste atribute și nu altele constituiesc natura adevărului, această problemă nu intră în sfera cercetărilor nici a lui Platon nici a lui Socrate; pentru amîndoi definițiunea adevărului era un postulat al inteligenței, și trebuia luată ca atare fără discuțiune. Discuțiunea privea numai problema, dacă adevărul așa definit era sau nu posibil pentru mintea omenească — și precum știm filosofii sofști răspundeau la aceasta negativ, pe cînd Socrate și Platon se încercau a răspunde afirmativ — dar asupra naturei adevărului însăș nu era nici o controversă. Era de la sine înțeles pentru toți, că adevărul urma să fie etern, în deosebire de eroare care-i peritoare; tot-d'auna acelaș și tot-d'auna unitar în mijlocul multiplelor păreri subiective; numai asupra modului cum el poate fi cunoscut de mintea

omenească și mai presus de toate dacă este susceptibil vre-odată de a fi cunoscut, se deosebiau răspunsurile filosofilor.

Nu e locul aci de a insista mai pe larg asupra cauzelor, care făceau ca problema adevărului să nu fie discutată în filosofia elină decît sub ultima-i formă, căci pentru aceasta ar fi să solicităm ajutorul a prea multor speculațiuni filosofice, care, din nenorocire, fiind depărte de a nu fi ipotetice, ne-ar sili să depășim prea mult marginele, în cari e ținut să se restrîngă un curs academic. — E destul a spune numai că atributele, cu care filosofii elini înzestrau natura adevărului, reșeau de la sine din opozițiunea pe care o pune fie-ce minte omenească între adevăr și eroare. Înțelegerea erorii nu are nevoie de o prea lungă practică; ea se stabilește în cadrul celei mai mărginite experiențe omenești. Fie-care om este isbit, încă de la primele începuturi ale vieții sale sufletești, de contradicțiunile în care se vede pus, atît el față de sine însuș cît și față de semenii săi, și ast-fel este adus a avea conștiință despre aceea ce însemnează eroare. În opozițiune cu dînsa se naște apoi în sufletul său desideratul, de a o vedea exclusă în toate casurile și în acest desiderat consistă adevărul.

Toate atributele în care i se înfățișa lui eroarea, el le pune sub formă negativă și formează pe cele ale adevărului. Adevărul e neperitor, nu se contrazice cu sine însuș și e impersonal, numai fiind-că eroarea e peritoare, se contrazice cu sine însăș și depinde de subiectivitatea omenească. Înțelegerea, dacă acestei opozițiuni pe care

și-o formează de la sine mintea omenească, va fi corespunzând și o opozițiune reală, adică dacă la aceea ce cunoștem noi ca eroare stă prin natura sa adevărul, ca o realitate cu desăvârșire opusă, această întrebare mintea omenească nu și-o pune decît în urma unei lungi culturi filosofice. Cugetătorii antichității n'au cunoscut-o de loc, cu toată pătrunderea de judecată cu care au fost dotați de natură. Pentru ei, evidența cu care se impunea opozițiunea logică dintre adevăr și eroare, era o garanție îndestulătoare că așa trebuie să fie și de fapt în lumea reală. Cu modul acesta definițiunea adevărului, așa cum resulta pentru dînși, avea caracterul unui postulat pentru gîndire și în felul acesta a înțeles-o și Platon.

De aceea în critica îndreptată contra sofistilor, argumentul asupra căruia insistă mai cu deosebire Platon, este tocmai acela care rezultă din opozițiunea dintre adevăr și eroare. Dacă sofistii ar avea dreptate, atunci ar urma de la sine ca oamenii să nu ajungă nici-odată la conștiința unei asemenea opozițiuni. Căci evident, bazînd adevărul numai pe datele simțurilor—și cum simțurile fie-cărui om dau în fie-ce moment acestuia imagini intuitive și actuale despre lume, între cari nu este motiv de a distinge, de oare-ce toate imaginile intuitive sunt deopotrivă de îndreptățite—ar urma așa dar, că toate părerile oamenilor să fie deopotrivă de adevărate, pentru că toate sunt la urma urmelor productul imaginilor intuitive și actuale a vre-unui om oare-care. Prin urmare, zice Platon, asupra aceluiaș lucru putîndu-se afirma într'un sens sau altul, deosebirea dintre adevăr și eroare — și cu aceasta merge paralel la dînsul și deosebirea dintre *bun* și *rău* — ar fi desființată; toate cunoștințele omului rămase fără un fundament solid s'ar afla într'o curgere perpetuă, omul n'ar ști nici odată deosebi un lucru de opusul său. Fiînd-că însă o asemenea consecință nu se poate admite, de aceea trebuie să fie și filosofia sofistă greșită (1).

Metoda argumentării sale este, precum vedem, metoda așa numită *apagogică*, a-

dică el căuta a dovedi falșitatea unei teorii prin reducerea consecințelor ei la absurd; o metodă cu mult mai des întrebuintată la oamenii de știință din antichitate decît este la cei din timpurile moderne (1).

Dovedirea apoi a falșității filosofii sofiste făcută după această metodă, aducea cu sine și o altă consecință mai remarcabilă.

Dacă filosofia sofistă — în cea ce privește teoria sa asupra adevărului — e falșă, atunci urmează de la sine pentru Platon, care admitea opozițiuni logice o opozițiune corespunzătoare în lumea reală, ca să fie din contra adevărată teoria opusă teorii sofiste. Dacă adevărul nu se poate dobîndi prin mijlocirea simțurilor — cum afirmau sofistii — atunci urma *a contrario* să se poată dobîndi prin mijlocirea unei alte facultăți a omului, care să fie opusă simțurilor. O asemenea facultate o găsește Platon în rațiune. Deci, rațiunea mijlocește cunoașterea adevărului, pe cînd simțurile sînt cauza erorii și prin aceasta dar baza filosofiei este găsită. Platon în deosebire de sofisti, își va întemeia cercetările sale filosofice numai și numai pe datele rațiunii; simțurile nu conduc, după dînsul, decît la erori sau cel mult la niște adevăruri relative și de aceia filosoful n'are să țină seamă de datele lor.

Se înțelege, că pentru noi moderni o asemenea bază nu ni se va părea tocmai neatacabilă. Noi am cere, de sigur, ca să ni se dovedească mai întîi, că opozițiunea dintre adevăr și eroare și mai ales opozițiunea dintre simțuri și rațiune e nu numai *logică* ci și *reală*, pentru ca să ni se ceară apoi a adopta sistemul clădit pe o asemenea bază.

Mintea noastră nu vede întru nimic care ar fi pentru natura reală necesitatea de a crea și în mediul său, opozițiunile pe care și-le crează omul prin operațiunile sale intelectuale. De ce anume rațiunea să fie în opozițiune cu simțurile și, prin consecință, adevărul cu eroarea; cînd unele și altele pot fi numai diferite fără a fi opuse?

Intre două lucruri opuse este tot-de-un loc și pentru un al treilea care, fără a fi

(1) Comp. E. Zeller, *Die Philosophie der Griechen* (1889) Zweiter Theil, erste Abth. pag. 602 și urm.

(1) Comp. M. Cantor: *Vorlesungen über Geschichte der Mathematik*. I pag. 190 (1880).

opus, ar fi totuș diferit de cele două d'intii; și atunci de ce n'ar fi oare și rațiunea față de simțuri de o parte, și de negațiunea simțurilor de altă parte, tocmai în cazul acestui de al treilea?

Dar acestor întrebări filosofia elină nu era încă pregătită a le da cuvenita atențiune. — Încă de la începutul său, filosofia elină adoptase ca normă pentru explicarea universului metoda principiilor opuse. De la Tales și pînă la Socrate, toți filosofilor făcuseră întrebuintare de aceste opozițiuni. Fenomenele naturii, evenimentele sociale și morale erau datorite toate existenței unor principii opuse, care apoi prin combinarea lor produceau mișcarea și împreună cu ea varietatea lumii sensibile. În loc de a explica fenomenele universului prin reducerea lor la un anume număr de legi elementare mecanice — metoda științei moderne, — filosofilor elini găseau explicarea acestor fenomene prin reducerea lor la cîte-va principii sau elemente opuse, care apoi tocmai prin acest caracter de opozițiune dau și explicarea acțiunii în univers. Fenomenele fizice erau, după dinșii, produse din combinarea unui element ca pămîntul opus elementului apă, sau elementului foc; sau după altă teorie din combinarea unor elemente active cu alte elemente pasive, etc.; fenomenele morale din lupta principiului binelui și a răului, iubirei și a urei; tot-de-una dar și sub orice formă s'ar fi arătat un fenomen al naturii, cauza lui era datorită vecinicei opozițiuni care se găsea între principiile de la origina sa.

Această metodă de explicare a trecut apoi și în filosofia lui Platon. Ea a continuat și după dînsul încă mai multe secole, după ce, mai ales Aristotel o întrupase în cel mai perfect sistem filosofic, pe care antichitatea l'a produs în această direcțiune.

Odată ce opozițiunea dintre rațiune și simțuri fusese ast-fel stabilită, Platon avea acum toate elementele necesare pentru a procede la construirea sistemului său filosofic.

Convins, pe de o parte, că în direcțiunea filosofiei sofiste nu se poate ajunge la înțelegerea adevărului, iar pe de altă parte, că o asemenea înțelegere trebuie să

fie, și că nu se poate găsi decit *a contrario*, într'o direcțiune opusă filosofiei sofiste, Platon va încerca dar să învingă dificultățile cu care era legată problema științei, plecînd de la un sistem opus filosofiei sofiste și apoi analizînd întru cit acest sistem poate satisface postulatelor puse de dînsul. Metoda care l'a condus să descopere absurditatea filosofiei sofiste l'va conduce acum, la rîndul său, să descopere diferitele teorii care ar putea sprijini sistemul său propriu. Ast-fel dacă, după filosofia lui Platon, înțelegerea adevărului este împărtășită omului prin mijlocirea rațiunii, cauza nu este că Platon ar cunoaște în de aproape care sunt funcțiunile acestei rațiuni, pentru ca apoi inductiv să stabilească o teorie a adevărului, ci fiind că el este convins că adevărul nu se poate dobîndi prin simțuri, și fiind-că el totuș trebuie să existe, urmează ca adevărul să se dobîndească prin aceea ce este opus simțurilor, adecă prin rațiune; de aci teoria rațiunii. Și așa, precum se va arăta mai tîrziu, cu toate teoriile sistemului său.

Ar fi dar o cale greșită aceea de a căuta gena sistemului filosofic a lui Platon într'o nouă generalizare inductivă făcută din cunoștințele științifice a timpului său. O asemenea cale o urmase Socrate, nu însă și Platon.

Platon urmează calea inversă, cea deductivă (1). El ia ca un ce dat definițiunea adevărului, ca prin deducțiune apoi să constituie diferitele părți ale filosofiei sale. Adevărul este neperitor, nelegat de schimbările subiectivității omenești și identice cu sine însuș pentru toate timpurile; și odată acestea admise, sarcina lui Platon consista acum să arate cum este — sau cum ar trebui să fie — universul, și împreună cu dînsul omul, pentru ca asemenea atribute ale adevărului să fie posibile.

Vom vedea de îndată mai amănunțit cu ce mod a reușit Platon să constituie sistemul său.

De o cam dată însă o observațiune prealabilă. Este evident, că ori cit de bine ar fi reușit dînsul în constituirea sistemului

(1) Aceeaș cale a fost urmată și de Kant în *Kritik der reinen Vernunft*.

său, baza acestuia însă rămîne vecinic supusă discuțiunii. Platon pleacă de la un postulat a cărui realitate pentru noi nu este dovedită prin alt-ceva, în afară de opozițiunea logică în care el se găsește cu definițiunea erorii. Cum această opozițiune însă, precum am zis și mai sus, nu este prin sine și o opozițiune reală, urmează atunci că și sistemul filosofic, care o ia ca bază, poate să fie la urma urmelor numai

o sistematisare logică fără nici o aplicațiune în lumea reală. Platon, cu alte cuvinte, dînd adevărului niște atribute lipsite de dovada realității pentru lumea cunoscută de noi, să nu fi condamnat prin aceasta și filosofia sa — care le ia pe aceste atribute ca nediscutabile — să rămînă numai ca un desiderat, fără vre-o aplicațiune directă în mediul lumii noastre reale?

(Va urma)

ȘCOALA ROMÂNĂ IN MACEDONIA

(Fine)

Zic acestea, pentru că fie-care înainte de a se gîndi la punga lui, mai trebuie să se gîndească și la modul cum această pungă se umple. Căci dacă e adevărat că merită blam bancherul care ia *uzură*, sau comerciantul care te înșală cu *prețul lucrului*, apoi de ce n'ar merita blam profesorul care se angajează să facă ceea ce nu poate? El știe, că nenorocește o generație întregă; de aceștia sunt destui pe la liceul și gimnaziile noastre.

De cei de prin sate e destul să amintesc, că cea mai mare parte sunt aleși printre rudele și cunoștințele favoriților d-lui inspector; acesta e singurul titlu, de aceea se văd instutori români, tineri, cari pînă mai ieri erau băcani, ciobani sau epistați la vre-o moșie din țară.

Dar, la corpul didactic partea mai cu seamă gravă sunt profesoarele și institutoarele. Imi e rușine mie de îndrăzneala acelor cari le angajează. Nu vorbesc, că ele nu știu carte, căci n'au de unde să o știe, dar moralitatea, la care Românii noștri țin așa de mult, este grozav certată cu domniile lor.

Ce decădere! Era odată, cînd institutoarele române erau foarte bine văzute. Cînd se zicea «doamna» la Gopeși, se înțelegea d-na Cosmescu institutoarea satului. Da, dar pe doamna Cosmescu o insult, cînd o pun alături cu aceste clasate. De aceea și sentimentul de iubire și de stimă pentru d-na Cosmescu la Gopeși; pentru d-ra Victoria pe atunci, astăzi d-na Brătășanu, la Crușova; pentru doamna Agatia Apostolescu la Ohrida vor rămînea neșterse.

Am avut norocul că roata se mișcă în virtutea unei forțe ciștigate, căci foarte puțin de crezut este că am fi urnit o din loc cu forțele actuale.

În asemenea condițiuni se înțelege bine că nu poate fi vorbă de organizație școlară. Institutorul este ceea ce este, fiind că a vrut d-l Y sau d-na X, dar nu ca să implinească vre o sarcină școlară.

Program, condică de prezență, matriculă? în mai multe locuri nici că i se știe de nume.

Nu e nici personal didactic, așa cum îl vrem noi; tinerii din țară nu se duc acolo. Las că nu știu, de nu se vor duce cînd vor ști că e bine, dar sunt destui Macedoneni de valoare cari ar fi putut să facă aceasta. Toate persoanele, a căror nume le am citat mai sus, n'ar fi renunțat de a figura printre membrii corpului didactic din Macedonia, dacă erau mai bine tratate. Doamna Victoria Brătășan îmi spunea într'una din zilele din urmă: «Imi aduc cu plăcere aminte de viața mea la Crușova, de simpatiile și stima cetățenilor de acolo, dar m'apucă groaza cînd mă gîndesc cum am fost lăsați pe drumuri și eu și răposatul Popilian».

Un răspuns și mai rău au dreptul să ne dea valoroasele profesoare, cari pînă acum nu și-au primit leafa pentru timpul cît au servit în Macedonia. Nu cred să difere mult de acesta răspunsul tuturor acelor, cari s'au retras de pe acel cîmp de onoare; ca: d-l și d-na Cosmescu, d-l și d-na Abilianu, d-l și d-na Gușu Popa Costa d-l și d-na Lazăr Dumitru, d-l și d-na Pocletaru; d-nii Corvin, Pop, Cosmolei, s. a.

N'avem oameni. Părintele Georgiade e bun să fie la Pesta, și nu e bun la Bitolia; fiul d-sale stă la Iași, d-nii Cairetti și Mihăileanu în plin București, și cîți alții nu mai sunt cari sunt foarte bine văzuți aici în țară. Noi am fost și am plecat, acei cari sunt acolo, nu vor sta mult și vor

pleca, căci este ceva care în ciuda noastră ne gonește pe toți.

IV

Aceasta fiind starea de lucruri acolo, se înțelege că mulți s'au gândit să curme răul și de mult s'a găsit o cale. Această cale sunt «Eforiile».

Instituțiunea Eforiilor însă nu-i place d-lui Mărgărit, de aceea este oropsită de aceia cari trebuia să o protegă.

Că Eforiile nu plac d-lui Mărgărit, este scris negru pe alb, și ori-cine se poate convinge din această citațiune scoasă din discursul rostit de d-l profesor universitar *Ureche*, în ședința de la 26 Februarie 1896 la Senat. «De ce însă această întărire a Eforiilor române nu a convenit d-lui Mărgărit din capul locului, încă înainte de 1890? D-l Mărgărit îmi scria: *D-ta ai fost sufletul mișcării, tot d-tale îți cer să mă ajuți să scap de Efori»*.

Din această citațiune se desprind două lucruri, cari pot să ne servească foarte mult.

1). Că d-l Mărgărit nu este prietenul acestei instituțiuni și prin urmare o combate, nu fiind că membrii ei, d-nii Dr. Cristovici, Apostolescu, Narte, Chiristigiu etc., nu sunt buni, ci pentru că Eforia în sine nu-i convine. Deja doi ani s'au împlinit și pot să fie alții aleși.

2). Eforia n'a fost înființată la îndemnul cuiva și de niște tineri îngîmfați, cari vreau să iee locul d-lui Mărgărit, ci s'a format în urma unui curent care s'a născut printre Români.

Spre a se vedea ce este o Eforie, ajunge a ne orienta puțin asupra Eforiei centrale române din Bitolia, care așa cum era să fie, este quintesența Eforiilor din Macedonia.

Eforia centrală română din Bitolia se compune dintr'un comitet de 7 membri, dintre cari 4 aleși dintre cetățeni, iar restul dintre profesorii titrați ai liceului din Bitolia. — Pe cînd cei patru d'întîi se vor ocupa cu partea administrativă a școalelor și vor represinta interesele acestor școli pe lângă autorități; cei l'alți trei vor forma un consiliu de instrucțiune și se vor ocupa cu partea pur didactică. Acest consiliu, în care au vot și cei doi revizori (Maced. și Epir) au să îngrijească de numirea și permutarea membrilor corpului didactic, de formarea programelor analitice pentru diferitele școli, etc.

Toate hotărârile Eforiei nu aveau să devie executorii, decît dupe ce erau să fie aprobate de către autoritățile superioare.

Această Eforie era să fie centrul mișcării, dar pentru că nu era posibil, ca comunele din Epir să comunice direct și fără întîrziere, se prevedea un fel de sucursală a acesteia la Ianina.

Fie-care comună eră să-și aibe Eforia ei locală care să se ocupe numai cu buna întreținere a școalei și cu interesele Românilor.

Ori ce cereri din partea Eforiilor comunale aveau să fie adresate Eforiei centrale.

Eforia noastră, chiar așa cum a fost, a avut drepturi mai mari decît Eforiile celor l'alte naționalități. Numai întru asigurarea acestor drepturi pentru Eforia noastră constă tot meritul acelor cari au fost așa de rău răsplățiți.

Aceste drepturi sunt următoarele:

a) Supremația Eforiei centrale române asupra tuturor școalelor de prin sate.

Acesta e un punct capital, și adesiunea spontană a mai tuturor comunelor românești este ceva de neprețuit; prin aceasta se asigură mișcării noastre o unitate de acțiune foarte utilă în asemenea împrejurări.

2) Dreptul de a reprezinta și apăra pe lângă autoritățile turcești interesele tuturor acestor școli.

Acest al doilea drept nu e mai puțin important. De această favoare din partea autorităților nu se bucură nici Bulgarii, nici Grecii. Atît Grecii cît și Bulgarii comunică cu autoritățile prin capii religioși ai diferitelor eparhii. De acest punct s'a servit d-l Mărgărit, ca să conteste recunoașterea Eforiilor noastre de către Turci. Această recunoaștere însă este atît de vădită acum, că eu nici mă voi ocupa de ea.

Dar Eforiile nu sunt plăcute numai Românilor din Macedonia, ele sunt foarte bine văzute și de persoane marcante din această țară. Ast-fel d-l Dr. Istrati, savantul profesor de chimie organică, — căruia Românii din Macedonia și în special eu îi datorăm foarte mult, — îmi spunea: «După cît cunosc eu chestiunea D-voastre — și nu mă indoiesc că o cunoaște foarte bine — Eforiile sunt singura instituțiune care o poate duce la bun sfîrșit.»

Marele om de Stat, *Ion Brătianu*, ocupîndu-se odată de fondul *Cazacovici*, destinat pentru școala română din Gopeși, zicea: «*să intervenim pe lângă ministrul cultelor, ca această școală să fie administrată de o Eforie, căci an mai multă încredere într'o Eforie decît într'un om. . . .*»

D-l *Ureche*, ale cărui bune sentimente românești nu le poate contesta nici d-l Mărgărit, se exprimă ast-fel, vorbind de Eforii:

«Noi am înțeles, că sunt de nevoie Eforiile din punctul de vedere al controlului, care este mai stabilit când afacerile se conduc de mai mulți, decît de unul; mai mulți ochi văd mai bine, decît doi în manipularea banilor. Nu se cade a se lăsa sume mari de bani pe miinele unui singur om muritor.

Au văzut mai mulți din această țară și de peste Dunăre, cea ce vedem și noi: că Eforiile ne dau mijlocul de a mări coeziunea dintre populațiunea românească de acolo, de a o deprinde de a se administra singură, de a o educa pentru o viață culturală, bazată pe o conștiință deșteptată a individualității sale. Părțășia cetățenilor — dacă mă pot servi cu un apelativ european — la mișcarea națională, am văzut o mai spornică decît acea mișcare ce o așteptăm de la un singur om ca Mărgărit.»

În afară de aceste argumente în favoarea Eforiilor mai sunt și altele, nu mai puțin importante, de care se convinge ușor ori-ce om de bunăcredință: Un rezultat splendid al Eforiilor a fost transformarea școlilor noastre *private în școli naționale*. Pe cînd școalele noastre, timp de un pătrar de secol, cît au fost sub conducerea d-lui Mărgărit, erau jucăria arhierilor greci, cari le puteau închide la cea d'întîi calomnie, de la înființarea Eforiilor ele vor rămînea deschise cît timp va dura și poporul român.

Dar, dacă ne-am încerca să ne înfățișăm viitorul, animați de oare-care încredere în Româanism, în ce mod vom răspunde noi la următoarea serioasă obiecțiune?

Țara Românească, cu o populațiune de 6 milioane, va putea oare cu succes să dea o instrucțiune serioasă și complectă tuturilor Românilor, la o populațiune de peste 12 milioane?

Apoi dacă acum, cînd nici pe sfert din populațiunea românească din Macedonia nu frecventează școlile noastre, ne văităm că bugetul nu ne ajunge — și avem școlile noastre numai din patru pereți, par c'au fost prădate de cine-va — cu cît mai mult insuficient va fi bugetul cînd numai în Bitolia va trebui să întreținem peste 6 școli primare de băieți, tot atîtea de fete și cine știe dacă ne va fi destul un singur liceu. Cum are să ne ajungă acest buget cînd și cele alte trei părți vor veni alături cu noi?

Trebue să ne gîndim dar serios la alte mijloace cari să asigure cultura românească la toți.

Cea mai bună resursă financiară, pentru asemenea scop, o găsim la Români macedoneni în *averea lor comunală*. Mai fie-care comună prevede

din veniturile sale o sumă de cîte-va mii de franci pentru școli. Această sumă însă astăzi se dă școalelor grecești; afară doar de Gopeși, unde nu se dă nici școalei române nici celei grecești.

Ei bine, ca să punem noi mîna pe aceste venituri, trebue să stabim un contact mai intim între școală și populațiune. Cît timp însă îi vom lăsa să crează că școala română e asemenea unei fintini, care curge la marginea drumului și din care bea numai cine are sete — cum afirmă d-l Mărgărit, la rezultatul de mai sus nu vom putea ajunge.

Dar alt-ceva. De cînd este d-l Mărgărit în fruntea școalelor n'am auzit să-i fi dat cine-va sume de bani în folosul acestor școli, *în vreme ce pe unde s'a auzit de cîte o societate sau Eforie s'a donat cîte ceva*.

Ast-fel, *Societății de cultură macedo-române* din București, răposata Beșcarlescu a lăsat o donațiune de 120. Eforiei «*Deșteptarea*» din Sofia pentru școala română din Gopeși, răposatul Dimitri Cosmescu alăsat 2000 fr.; Eforia școalelor române din Crușova are mai multe prăvălii și vre-o două case făcute donațiune în folosul școalelor; Eforiei din Corița, la două zile după constituirea ei, i s'a dăruit 500 fr.

Iată, atîtea cuvinte cari ne silesc odată mai curînd să recu noaștem utilitatea Eforiilor în progresul chestiei române în Macedonia.

Mai mari și mai adinci sunt reformele cari pot curma răul din rădăcină, dar ca unul care cunosc părerile acelora în miinile cărora este chestia noastră astăzi, și față cu gravitatea evenimentelor din Orient, iată condițiunile ce cred că trebuesc satisfăcute, ca dînd oare-cari semne de îndreptare, să putem stabili între Români *unirea* atît de necesară în momentele de față:

a) *Să se fixeze leafa fie-cărui profesor, și să se ia măsuri, ca să nu varieze dintr'o listă într'alta.*

b) *Să se determine comuna în care este numit fie-care institutor, și din care n'are să fie permutat decît pe baza unui motiv bine-cuvîntat, și atunci numai la începutul anului școlar.*

c) *Să se numeas a provizori la internate și revizori școlari numai dintre profesorii titrați ai școalelor secundare.*

d) *Să se ia măsuri ca profe sorii cari au ascultat de ordinea Eforiei să nu fie persecutați.*

e) *Să se caute ca fie-care școală să aibă absolutul necesar din mobilierul didactic; pentru liceul din Bitolia să se prevază o sumă din care*

să se cumpere aparatele necesare cursurilor experimentale.

f) Să se mute liceul din Bitolia din localul în care se află acum, căci acest local pe lângă că este neigenic și neîncăpător mai este și detestat de toți Românii.

În afară de aceste condițiuni pe cari le știu admise mai de toți colegii mei, mai este una care pe mine m'a preocupat mult, dar pe care astăzi pentru prima dată o aduc în discuțiune. Sunt de părere, ca d-l ministru să facă apel la

mai mulți membri de valoare din corpul didactic din țară, cari să și consacre câțiva ani din inteligenta lor activitate în școlile noastre, și în urmă, dacă nu le va conveni, să și poată recăpăta posturile pe cari le-au avut la plecarea d-lor din țară.

Numai în ast fel de condiții cred că vom putea, mai lesne și mai serios, îndruma mișcarea națională pe calea progresului atât de dorit de toți.

Crist Otto.

DISCURSURI

rostate la banchetul dat în onoarea Contelui de Gubernatis

Lipsindu-ne în numărul trecut spațiul, publicăm astăzi câteva din numeroasele și bine-simțitele discursuri, rostite în onoarea d-lui de Gubernatis, la banchetul ce avu loc Vinerea trecută.

TOSTUL D-lui V. A. URECHIA PENTRU MM. LL.

«Primirea excepțional de simpatică ce Majestățile Lor au bine-voit să acorde ilustrului nostru oaspe, d-lui Conte de Gubernatis, îmi impune datoria a vă propune, nu un tost obligator față de Coroană, ci un tost din inimi sincere și recunoscătoare. (Aplause)

Să închinăm deci în sănătatea Majestăților Lor, Regelui Carol și a divinei noastre Regine și pentru prosperitatea dinastiei Lor.

Trăiască Majestățile Lor! (Aplause).

TOSTUL D-lui C. ESSARCU PENTRU MM. LL. REGELE ȘI REGINA ITALIEI.

«Dacă este un Suveran în Europa care să aibă simpatiile cele mai vii, cele mai calde, cele mai adânci pentru România și pentru Suveranul ei, acesta este fără îndoială Regele Umberto al Italiei. (Aplause). Cu numele Regelui Umberto

se asociază într'o admirațiune, într'o dragoste, într'un respect unanim numele grațioasei Regine Margareta; asociez dar cu acest tost, tostul în sănătatea M. S. Reginei.

Să trăiască Majestățile lor Regele și Regina Italiei! (Aplause).

DISCURSUL D-LUI V. A. URECHIA. (Rostit în franțuzește)

Sunt 3 ani, Domnii mei, emoțiunea era foarte mare în toate țările locuite de Români. Un proces oribil se desfășura dincolo de munți în contra celor mai iluștri fruntași conducători ai fraților noștri din regatul Ungariei. Ei erau acuzați de les-patria, de trădare la tron, pentru că au cutezat, încrezători în justiția lui, să espună într'un memorandum adresat Suveranului lor, doleanțele legitime a 4 milioane de Români, supuși fideli ai M. Sale Impăratului-Rege al Austro Ungariei. Persecuțiuni sălbatice căzură de atunci, mai mult decît în trecut, asupra fraților noștri de dincolo de munți. Să dărîma cu pietre vatra domestică a lui Rațiu; temnițele gemură de victime; pină și simple femei fură supuse judecății pentru că au cutezat să poarte tricolorul național. Tineri și bătrîni, laici și preoți fură trași la judecată, pentru că au manifestat iubire și recunoștință pentru fruntașii națiunii române, ba unia și numai pentru că au cîntat la o petrecere intimă un «*Deșteaptă-te Române*».

Și cînd asemenea brutale prigoniri căzură a-

supra fraților noștri, nu era oare natural ca protestele, plîngerile lor să aște ecou indignat în toate inimele Românilor din România liberă?

Noi cu toții am protestat, dar protestele noastre în loc de a deștepta bine simțiri în sufletele guvernanților de la Budapesta, ele au fost ne-amical interpretate, calificîndu-le de *Daco-Românism!*

— Liga pentru unitatea culturală a Românilor face Daco-Românism, strigară la unison guvernării Ungariei și foile lor ovreești.

— Liga română își propune să răstoarne regatul Sf. Ștefan! Și asemenea stupide afirmațiuni s'au produs pînă și în parlamentul maghiar.

În contra unor asemenea născociri Liga noastră a protestat și le-a redus la valoarea lor. Într'o scrisoare a Ligii către d-nul Cancelar Kalnoki, noi am explicat sincer și leal cum nu era nimic fondat în acușățiunile care ni se trimiteau de la Budapesta. I-am demonstrat odată mai mult, că nimeni mai bine ca noi nu e convins că nu am ști asigura viitorul României, ca și al Ungariei—aceste două insule etero-etnice în mijlocul oceanului slavo-german, — decît prin o alianță, ba chiar printr'o federațiune foarte cimentată a ambelor țări.

Evident, un asemenea ideal nu se poate realiza decît în ziua cînd la Budapesta aceaș convingere ar fi reușit a se impune.

Vai, pre cînd noi facem niște asemenea înțelepte declarațiuni, guvernării de la Budapesta continuau cum continuă și astăzi a persecuta pe frații noștri, facînd ast-fel din ce în ce mai imposibilă realizarea idealului nostru politic.

Persecuțiunile groaznice urmînd calea lor în Ungaria, atunci, domnilor, Liga aduse înaintea Europei nenorocitul proces pendinte între Români și Unguri. Atunci din toate colțurile lumii ne-au venit demonstrațiuni de simpatie pentru justa noastră cauză, declarațiuni de adesiune la modul nostru de a vedea și reprobațiuni în privința persecutătorilor neînțelepți. Dar din toate aceste manifestațiuni de simpatie și de adesiune nici una n'a fost mai elocuentă, nici una n'a fost mai încurajătoare pentru poporul român, nici una n'a avut mai mult răsunset în toată Europa, ca cea a Contelui *Angelo de Gubernatis*, ilustrul nostru oaspe.

Trebue să fac aici o mărturisire. Cunoscînd de mult timp relațiunile amicale ale d-lui de Gubernatis cu oamenii eminenti ai Ungariei, în ziua în care m'am decis a apela la dînsul cu privire la procesul din Cluj, avui un moment de esitare.

Acest moment fu de scurtă durată, căci îmi amintea impresiunea ce o resimțisem în multe rînduri la lectura minunatelor lui lucrări literare și științifice și mi-am zis: nu, e cu neputință ca amicitia să poată năbuși amorul de justiție și alipirea la rassa latină într'un suflet mare ca acela al profesorului de Gubernatis. Și i-am scris d-lui Comite fără a mai sta la îndoială. Și mi-a răspuns prin acea scrisoare care va rămînea de sigur una din cele mai frumoase pagini din volumul meu *«De la frați la frați»* și documentul cel mai neprețuit din dosarul mișcării românești de peste munți.

— (*Aci d-l Urechia citește mai multe fragmente din scrisoarea d-lui de Gubernatis pe care deja am publicat'o. Comesenii aplaudă frenetic*).

Aplausele d-voastră, continuă a grăi d-nul Urechia, probează că nu am nevoie să vă rog de a inchina cupa noastră în sănătatea și onoarea ilustrului nostru oaspe și amic. (*Triplă salvă de aplause prelungite*).

Dar n'am terminat încă toastul meu. E poate prea lung, dar să fiu scuzat dacă măsoz lungimea vorbei, fără de a isbuti să ajung la înălțimea gloriosului personaj (*vii aplauze*).

Mai am de a nara d-lui de Gubernatis o veche legendă română: Un copilaș se juca pe marginea unui lac, îndrăgit de o măreță lebedă sălbătăcită căreia îi arunca din codrul de pîne ce i dedese mama sa. Un vînător—care vînător e milos? — îndreaptă pușca de la distanță asupra lebedii. Copilașul îl vede și cu o sburătură de piatră deșteaptă lebăda asupra pericolului. Pasărea se dă afund și scapă, iar vînătorul își urmează calea nemulțumit. Decît, copilașul în opintirea lui de a arunca piatra căzuse în lac. Lebăda îl scoate cu drag la mal și îl încălzește cu aripele sale albe. Revenit în simțire lebăda îl întreabă unde-i sunt părinții, ca să le trimită veste să vină să-l iea în brațele lor.

— Știi tu îngerașule să scrii? Aș duce eu răvașul tău la duioasa ta mamă.

— Știu să scriu dar unde pană și unde călimră?

Lebăda smulge cu pliscul său o peană albă din aripele ei și o moae în singele ei și copilul scrie răvaș de deșteptare la părinți și părinții vin să ia în brațe copilașul salvat de lebedă, iar D zeu Induiosat transformă peana-condeiu al lebedii într'o pană de aur.

Acea peană de aur a lebedii care a servit la deșteptarea Italiei asupra soartei Românilor este astăzi în mîna Ligii noastre și ea m'a însărcinat

s'o restituie lebedii proprietare, marelui nostru amic d-lui Conte de Gubernatis.

(D-l Urechidă înmânează d-lui de Gubernatis cutia de catifea cuprinzând o pană de aur, bătută cu petre prețioase cu inscripțiunea: Liga Română. Comitelui Angelo de Gubernatis. 1897 Martie 12. Aclamațiuni infinite. Emoțiune mare. Strigăte de vivat de Gubernatis, vivat Italia.)

DISCURSUL d-lui P. GRADIȘTEANU

(Rostit în franțuzește)

Ilustre maestru,

Permiteți unuia dintre cei mai puțin marcanți din acest public de elită care a urmat cu atît nesăț conferințele d-voastre, să vă exprime întreaga sa recunoștință și admirațiune pentru frumoasele lecțiuni ce ne-ați făcut. Grație profun-dei d-voastre științe și vastei erudițiuni, ați putut constata, că *Dante* se inspirase de poemele Inzilor cînd a stabilit Raiul pe piscul unui munte. Dar eu mă întreb, dacă poporul italian s'a înamorat de divinul său poet pentru imaginile pe cari el le împrumutase de la poeții înzi, sau mai ales pentru poesia sa pură, pentru acea limbă suavă și frumoasă, adevărată armonie, în care îngerii vorbesc între sine?

Aceasta era limba ce a servit drept chiag spre a uni părțile risipite ale patriei, și în unitatea patriei poporul italian a întrevăzut Raiul adevărat!

Mare e și sfîntă iubirea de țară!

Pentru noi, Românii, cari, după cum d-voastră ați dovedit-o științificește atît de bine, suntem legați de pămîntul acesta—cît de mare trebuie să fie durerea de a vedea sfășiat pămîntul românesc! De sigur noi nu avem un poet care s'ar putea compara cu *Dante*. Dar permiteți-mi să vă fac a asculta vocea indignată, vocea profetică a poetului nostru *Alecsandri*, care avu gloria de a fi încoronat pentru nemuritoarea sa poezie: «Ginta Latină».

Istoria înscrie tot ce-a văzut și vede,
Ea zice: Românie, în ceruri te încrede
Căci lacrămile calde de-un neam întreg vărsate
Rodesc jos Dreptul sacru și sus nalta Dreptate.
Deci umbră maiestoasă te 'ntoarce spre hotare
Ș'acum, după un secol, zi cu glas tare:
«Tu scumpă Bucovină! odraslă românească!
«Tu, cuibul vitejiei, tu, fală strămoșească!
«Răspunde 'n fața lumii cu-a ta disprețuire
«Acelor ce aclamă a ta nenorocire,

«Eveii te insultă l'a soarelui lumină
«Ca pe un șoim ce'l roade o lacomă vermină.
«Ei rid de tine astăzi crezînd c'a lor gramadă
«De-acum pe vecinicie te face a lor pradă.
«Dar nu te pot ajunge insultele profane
«Cînd ești vlăstara, fiica cohortelor romane,
«Cînd, falnic răzemată pe vechile morminturi,
«Păstrezi în al tău suflet anticele avînturi;
«Cînd fie care arbor din codri-ți fioroși;
«Cuprinde o legendă din timpii glorioși;
«Cînd fie-care stîncă, și plaiu, și rîu, și nume
«Atestă că nu pierе romana gintă'n lume!

Veni va ziua sfîntă cînd vîntul mintuirii
Va duce corbi și noui pe calca pribegirii,
Și cerul țării noastre ear fi-va nepătat
Și limpede ca ochiul de lacrimă spălat.
Ear pînă atunci, o! Doamne, dac'aî permis să ridă
De codrul vechiu și sacru prădalnicaomidă,
Hulească Evreimea fanatică, dușmană,
Uitînd Ierusalimul, uitînd spada romană!
Și marele imperiu aclame cu trufie
Un act care atristă pe'ntreaga Românie!
Ordone umilirea simțirii creștinești,
Ca să complacă urei și turbei evrești,
Și facă să resune văzduhul de fanfare,
De clopote, de tunuri, de crîncena serbare.
Zadarnic! acel sgomot cit de puternic fie
Nu'mpedică pe bronzu-i istoria să'nscrie,
Pe lingă a lumii fapte infame sau sublime :
O fraudă, o crimă, și două mari victime!

Și inima noastră singerează încă!

Cum ni se poate cere, ilustre maestra, ca sa stăm indiferenți la strigătele, la gemetele de durere ale fraților noștri de peste munți, cari sun persecutați pînă în vatră lor familiară, în limbato lor, în naționalitatea lor tocmai de către cei ce mai de ună zi făceau apel la noi, la umanitatea întreagă ca să fie eliberați de sub jugul ce-i oprima, ca să aibă dreptul de a trăi ca națiune?

Opiniunea publică a Europeii a putut fi dusă în rătăcire dar d-voastră ne-ați adus o rază din soarele patriei-mume. Din cuvîntul d-voastre autorizat Europa va cunoaște de care parte se găsește dreptul.

Dumnezeu nu poate admite o eternă nedreptate

Va veni o zi cînd superba regină ce-și scaldă picioarele în ocean, în Medetirană, în Adriatică și Marea Neagră, și al cărci cap e adiat de zefirii din Pirenei, din Alpi și din Carpați se va simți revenind la viață și va lua în lume rolul ce i aparține în puterea Geniului ei.

Ea, care a purtat pretutindenți în lume făclia civilizațiunii... și' atunci popoarele de rassă latină vor fi frați de fapt, precum sunt frați de inimă. De aceea ridic acest toast pentru integritatea de

teritor a tuturor popoarelor latine, pentru prosperitatea și mărirea lor! (Aplause prelungite).

DISCURSUL D-lui C. DISESCU

(Rostit în franțuzește).

Doamnelor, Domnilor,

Oaspele ilustru pe care avem onoare a-l sărbători azi, are mai multe titluri la iubirea, la admirațiunea, la recunoștința noastră.

’L iubim, pentru că vine, cum veneau altă dată străbunii noștri, de la Cetatea Eternă, care a dovedit lumii ce poate Geniul dreptului și al puterii.

Te admirăm, ilustre coleg, membru al uneia din cele mai vechi universități europene, pentru că, născut într’o familie veche prin mai multe secole, ai fi putut să te mulțumești de a «pro-fita» de drepturile ce ai găsit înscrise în cartea familiei Tale. Dar nu. Ai preferit să inchizi acea carte, pentru a deschide cartea, cea mare a trecutului și a viitorului națiunilor, acea carte în care sunt scrise drepturile popoarelor. Ne spunei adineaori, că ai ascultat de o «voce interioară» care ți-a spus mai întâi că Italia este și dincolo de Piemont, mai în urmă, că frații Tăi sunt și dincolo de Italia. Acea voce interioară este în toți, dar nu vorbește în fie-care, și când vorbește, nu toți o aud. Ai ascultat acea voce și ai urmat-o. Admirăm în d-ta în acelaș timp și pe eruditul profund care vrea să descopere toate izvoarele civilizațiunii omenesti. Când un om petrece o parte a vieții sale în Indii pentru a cerceta de aproape originile religiunii și ale literaturii, el are dreptul la admirațiunea tuturor.

O națiune întreagă, azi încă respîndită, mîine una și indivisibilă, națiunea română ți este recunoscătoare, pentru că ești unul din promotorii puternici ai naționalității române în lumea civilisată.

Sunt câți-va ani de zile, cînd un om de Stat însemnat al Ungariei, care se onora cu prieteșugul d-tale, ți-a deschis arhivele Statului ungar cu toate onorurile pentru a-ți înlesni alcătuirea operei d-tale «Ungaria». Sperau Ungurii să găsească pe apologistul sistemului politic de guvernămînt care se resumă în ideia maghiarizării tuturor și cu ori-ce preț.

Istoria ne amintește că, unul din cei mai a-dînci cugetători ai omenirii, dispărut de cît-va timp, sunt de atunci 23 de secole, Aristot, a zis o dată învățătorului său: «Platon, am mult

prieteșug pentru tine, dar am mai mult pentru adevăr. *Amicus Plato, sed magis amica veritas.* Așa și d-ta, mult încercatul luptător pentru triumful ideii naționalității, ai spus Maghiarilor: «N’aveți-dreptul voi, un mic număr, să maghiarisați marele număr al acelora cari de altă limbă, de alt sînge trăsesc cu voi în aceiaș monarchie. O națiune fie mare, fie mică nu se suprimă.»

Cînd d-l de Gubernatis a scris asemenea pagine el s’a arătat printre apărătorii drepturilor națiunii române. El este unul din promotorii marelui idei care știți cît a înaintat de atunci încoace. Ce a urmat? Neobositul naționalist, presidentul nostru, d-l Urechiă v’a spus-o.

Eu ridic acest pahar în sănătatea d-lui conte de Gubernatis și al acelora cari au avut fericirea de a ne întruni în jurul unui mare om și a unei mari idei. (Aplause prelungite).

DISCURSUL D-lui VALERIAN URSEANU

(Rostit în italienește).

Domnule Conte, Domnii mei, Doamnele mele,

Profit de această rară și fericită ocaziune de a vorbi în limba italiană, într’o limbă suroră pe care dacă nu toți Românii o vorbesc, toți o înțeleg.

Este, fără îndoială, Domnii mei și Doamnele mele, o mare cutezanță din partea mea de a căuta să vorbesc în limba lui Dante, Petrarca, Tasso, Ariosto și mai ales de a cuteza să vorbesc în prezența ilustrului nostru oaspete și reprezentant al acelei renumite pleiade de mari poeți și scriitori geniali, cari au făcut în epoca renașterii nu numai educațiunea literară, științifică și artistică a popoarelor din Occidentul Europei, dar cari au fost maeștri și pentru educațiunea lor politică și juridică.

Știu și cunosc toate acestea, cu toate acestea trebuie să vă mărturisesc, că eu care am fost și sunt inamorat de această grațioasă limbă a muselor, n’am putut să resist tentațiunii de a mă esprima în această suavă și gentilă limbă a sărbătoritului nostru oaspete, și care limbă seamănă așa de bine cu acea pe care fie-care din noi am primit-o, cu prima sărutare, din gura mamelor noastre.

De aceia, vă rog să credeți, că nu e presunțiunea nici vre-un sentiment de vanitate, dar este dragostea și recunoștința care mă face să vorbesc în limba țării, unde eu mi-am făcut

cea mai mare parte din educațiunea mea juridică, și pentru că am crezut a mă face plăcut atât eminentului profesor de Roma cât și compatrioților mei.

Domnii mei și doamnele mele, dacă toți străinii, fără deosebire de naționalitate și religione au găsit asil și mângiere în sinul ospitalier al acestei țări, cu cât mai mult nu vor fi îmbrățișați aceia cari vin din Italia și din celelalte părți ale lumii unde trăește și strălucește familia latină. Aceștia din urmă au fost și vor fi priviți și tratați nu ca străini, dar ca frați ai noștri. De aceea, această țară, care poate fi considerată ca locuința popoarelor latine în Orient unde în România se găsesc ca în propria lor casă, frații noștri mai mari din Occident ar trebui să iubească și să apere acest pământ ca o insulă latină, ca o prelungire a teritorului lor și ca cum ar face parte din Statele lor suverane.

Și cum ar putea fi alt-fel, domnii mei și doamnele mele, când din Roma trece cine-va în România? Acelaș nume, aceeaș origină și pînă la un punct aceeaș soartă. Zic pînă la un punct, căci deși Italia a suferit și dînsa foarte mult de injuria evenimentelor politice, și a suferit chiar din cauza nobleței și frumuseței sale, după cum zice Filicaia:

*Italia, Italia, o! tu cui fe la sorte
Dono infelice di bellezza, etc.*

Cu toate acestea elementul latin prinzind rădăcini adînci și puternice împrejurul Mediteranei, unde Italianii, Francezii, Spanioli aveau marea comună care-i apropia, fără ca stîncile Alpilor și Pireneilor să-i despartă, elementul roman a putut să desvolte și cimenteze în așa proporțiuni în cât să reziste și să poată afronta grozavele tempeste și uragane ale invasiunilor barbare; invasiuni cari, dacă întunecară în cîțva acel soare strălucitor al civilizațiunii romane, căreia avea să urmeze civilizațiunea catolică, nu reușiră, cu toate acestea, să-l stingă cu desăvîrșire.

Nu tot așa avea să se întîmple și cu elementul latin din barbarul Orient, care element fiind transplantat departe de tulpina lui în Dacia *qui fut pietinée par vingt peuples*, după observațiunea lui Renan în opera sa: *Marc-Aurel et la fin du monde antique*, sermana Românie fiind de timpuriu părăsită de protectorii sei, și după ruina imperului de Roma, cu desăvîrșire izolată în mijlocul a o mulțime de popoare, deosebite prin rassă, barbari prin obiceiuri, cruți prin fanatism

ea reuși cu toate acestea să-și păstreze intactă naționalitatea și se ridică, ca prin minune, frumoasă și curată, printre popoarele actuale, după șase-spre-zece veacuri de lupte și suferințe.

Iată un fapt istoric cu totul singular în viața popoarelor, fapt pe care știința cu greu îl va esplica, dar pe care de sigur credința îl va pricepe și simți. De aci nestrămütata credința a națiunii române în viitorul său și zicătoarea populară: *Românul nu piere*.

Națiunea română, care se conservă printre stîncile Carpaților, nu avea să fie mai puțin tare și nealterabilă decît chiar acele stînci. Providența îngrijise de a înălța acele fortificațiuni eterne al Carpaților spre a apăra șimburele neamului român contra acelor potoape de năvăliri barbare și a-i prepara viitorul, tocmai atunci cînd Cetatea Eternă părea că lipsește: providențialei sale misiuni;

*Trece 'n lume-o neagră veste:
Roma, Roma nu mai este!*

Dar Roma nu era decît întunecată de acele neguri ale invasiunilor barbare, dar nu stînsă; Cetatea Eternă nu putea peri; Roma forței, dar dar Roma credinții și a dreptății nici odată! Roma viitorului nu va mai domni asupra corpurilor cu spada; această a sa misiune este deja împlinită; dar ea va domni asupra spiritelor prin religione și prin drept; ea va domni cu Evangelia și cu Pandectele, pînă cînd popoare se vor găsi în lume de guvernat, și se va sili să fundeze, pe temelii solide și statornice, pacea și justiția printre oameni și popoare, prin mijlocul dreptului și al religiunii.

Și acum să-mi dați voe, d-nii mei și d-nele mele, de a ridica acest toast în sănătatea și prosperitatea ilustrului nostru oaspete, d-l conte de Gubernatis, eminentul profesor de la universitatea din Roma, . . . Roma, leagănul și templul gînteii latine. (Aplause).

Mai notăm, că, răspunzînd tostului d-lui Sihleanu, d-șoara de Gubernatis a pronunțat, la adresa Ligii, o scurtă dar gențială urare în formă poetică zicînd:

*«Coll'abito e col cuore delle donzelle
Di questa terra gloriosa e cara,
Bevo alla Liga che ci vuol sorelle!»*

In portul și cu inima fetelor
Acestei glorioase și scumpe țări,
Inchîn paharul pentru Liga ce ne proclamă
[surori.

CRONICA GENERALA

IMORALITATEA POLITICA IN UNGARIA

Unul din ziarele cele mai neaoșe ungu-rești, *Budapesti Hirlap*, se plinge amarnic despre ticăloșia stărilor publice în Ungaria. Iată cum se vaită numitul organ între altele:

«La noi *concepția imorală* este mărturisire de credință în clasele stăpînitoare; la noi nu se căpătuește decît cel ce se degajează de ori și ce simț moral, și împinge carul guvernului. Atîta decădere nu se pomenește în nici un Stat. La noi pretorienii vieții publice se bucură de cea mai deplină imunitate, mai ales dacă ei se gă-sesc în funcțiuni mai înalte, cîtă vreme în alte țări asemenea elemente sunt pedepsite cu se-veritate și fără considerații la pozițiunea, rangul sau meritele lor.

Dar depravațiunea vieții publice este mult mai periculoasă la noi, decît în alte țări. Și chiar dacă ea s'ar încuiba în toate celelalte țări, pen-tru noi e o chestie de viață ca să scăpăm de ea.

Intîiu, pentru că societatea cu adevărat ma-ghiară e mică, puțină la număr. Dacă vom privi impasibili, ca această mică societate ungurească să fie pustiită de influențe imorale, — aceasta ar însemna o calamitate națională pentru noi. Sta-tele mari pot să stirpească în cele din urmă epidemiile de imoralitate din sinul lor, societățile mici cad jertfa lor.

Epidemiile de imoralitate au o deosebită pu-tere de a se propaga, așa că societățile mici se pomenesc deja cu desăvîrșire infectate, înainte de a putea lua măsuri preventive în contra lor.

Noi trăim într'un punct al Europei, unde nu ne vom putea conserva naționalitatea decît sau cu putere fizică, sau cu o mare forță morală: pe cea dintîiu nu o avem, să căutăm deci a dobîndi pe cea de a doua».

Ni se pare, că a cam întîrziat organul unguresc

El are, negreșit, perfectă dreptate cînd

accentuează covîrșitoarea importanță a mo-ralei politice în ce privește viitorul unei națiuni, dar dacă monitorul Maghiarismului ține într'adevăr atît de mult la *principii morale în politică*, de ce, în fie-care zi, a-celaș organ asmuță pe Maghiari în contra Romînilor, cerînd mereu cele mai violente și mai infame măsuri față de ei și de cele-lalte naționalități din Ungaria?

Ca morala politică să poată fi o forță reală pentru conservarea unei națiuni, ea ar trebui să pătrunză *toate* manifestările sociale ale acesteia dar mai ales atitudinea *acelei* părți a presei naționale, care vrea să țină rolul lui Caton în viața publică a unui popor.

PROCESUL ȚĂRANILOR DE LA ARAD.

Procesul celor 54 de țărani români ce s'a desbătut la tribunalul din Arad, și despre care am dat și noi în numărul trecut o notiță, s'a terminat, cum era de prevăzut, cu condamnarea celor mai mulți acuzați: *42 de țărani români au fost judecați la cîte 2 săptămîni de pușcărie și la plata cheltuelilor de proces*. Atît acuzații cît și procurorul au făcut recurs în casație.

Ungurii țin, cum se vede, să irite si-stematic patimile țăranimii, căutînd să con-vingă pe țărani, că justiție în Ungaria nu există decît pe seama șovinistilor maghiari.

Nu-i vorba, e și acesta un mijloc de a pregăti — soluțiunea definitivă a chestiunii românești...

Dar nu Români vor purta vina, dacă de această soluție au să scapere odată ochii șovinismului maghiar...

I N F O R M A Ţ I U N I

Nevoiți a întrerupe, din cauza îngrămădirii materialului, publicarea în traducție a scrierii lui Ihering «*Lupta pentru drept*», înștiințăm pe ceteri, că d. A. D. Florescu va completa în curând această traducere, o vă tipări într-o broșură specială care se va expedia apoi tuturor abonaților noștri.

*

D. Angelo de Gubernatis, plecând alaltăieri din Sinaia spre a se întoarce în Italia, a trimis M. S. Regelui următoarea telegramă:

Majestății Sale Regelui Carol,

Mișcat de dovezile de simpatie, primite în România, răpit de bunătatea nespusă pe care Majestățile Voastre ați bine-voit a mi-o arata, trimeți, înainte de a părăsi acest pământ ospitalier, mulțumirile mele adânci și sincere gloriosului binefăcător al României.

Angelo de Gubernatis.

*

Tot cu această ocaziune d. de Gubernatis a adresat Ligii Culturale următoarea depeșă de mulțumire.

Mulțumesc foarte mult Ligii române pentru urările făcute Regelui Italiei pe care îndată le-am comunicat Majestății Sale. Simt încă căldura Ligii la Sinaia, unde mă aflu acum, și mulțumesc comitetului, președintelui și membrilor ei pentru onoarea făcută țării mele în persoana mea.

De Gubernatis.

*

«Asociațiunea Transilvană pentru cultura și literatura poporului român» a ținut o adunare generală la Sibiiu, în care a decis să-și schimbe titlul, lăsând afară cuvântul «transilvan». Schimbarea a fost impusă de ministerul maghiar.

*

În capitală s'a înființat o asociațiune culturală a Românilor din comuna ardelenescă *Draos*. Societatea poartă titlul «*Unirea, Asociațiunea culturală a Românilor din Draos*». Abia întemeiată, această societate dispune deja de un capital de 1.600 Lei. Scopul ei este a sprijini interesele culturale ale sătenilor români din numita comună transilvăneană

Președinte al acestei societăți este d-l Dr. Elefterescu, medic în București.

*

Românii bucovineni vor fi reprezentați în nou aleasa Cameră a Austriei de către 5 deputați naționali, și anume de domnii: *Baron Hurmuzachi, Dr. George Popovici, Dr. Ioan Zurcan, Baron George de Vasilco și Dr. Lupul*.

Baronul Mustatză își retrase candidatura, și ast-fel în locul său fu ales un profesor universitar german, d-l Dr. Roschmann.

*

Un amic din Bucovina ne comunică înveselitoarea știre, că deputații români aleși din Bucovina pentru parlamentul austriac *se vor constitui în club român independent*.

Bravo!

POȘTA REDACTIEI

D-lui S. R. — Poesia fiului D-v. nu se poate publica, pentru că revista noastră din princip nu publică încercări poetice, decît în casuri excepționale.

ERORI DE TIPAR

În articolul *Școala română din Macedonia* s'au strecurat două erori, pe cari ținem a le îndrepta pentru că alterează înțelesul.

La pag. 119 coloana II în loc de «*elcivul grec*» a se ceti «*clerul grec*».

La pag. 138 coloana I în loc de «*80 zile*» să se citească «*de la 1880*».